

Information om rapport från inspektion av överförmyndare/överförmyndarnämnd

Länsstyrelsen har inspekterat överförmyndarverksamheten i er kommun. Kopia av rapport från inspektionen översänds till kommunstyrelsen och kommunfullmäktige i egenskap av högsta ledning för kommunen och därmed ytterst ansvariga för verksamheten. Kopia av rapport från inspektionen översänds även till kommunrevisionen.

Länsstyrelsen är tillsynsmyndighet för kommunernas överförmyndarverksamhet och ska inspektera verksamheten i kommunerna. Vid inspektionen ska Länsstyrelsen granska om överförmyndarens handläggning följer reglerna i föräldrabalken, förmynderskapsförordningen och även i övrigt sker på ett rättsäkert och lämpligt sätt. Länsstyrelsen ska alltid kontrollera dels det av överförmyndaren förda registret över ärenden, dels stickprovsvis utvalda akter.

Inspektionsrapporten är upplagd på följande vis. I sammanfattningen anges på vilka punkter som Länsstyrelsen framför kritik mot verksamheten. Om Länsstyrelsen inte funnit något att kritisera så framgår även det. Under rubriken 'aktgranskning med kritik' redogör Länsstyrelsen för de akter som vi granskat där vi funnit anledning att kritisera någon del av handläggningen. Under rubriken 'aktgranskning utan kritik' redogör Länsstyrelsen för andra rättsfrågor som uppkommit vid granskningen av akterna och vid den efterföljande diskussionen med överförmyndarkansliet. Under rubriken 'övriga frågor' redogör Länsstyrelsen för information m.m. som framkommit utöver aktgranskningen.

Länsstyrelsen kan framföra tre nivåer av kritik: *viss kritik*, *kritik* eller *allvarlig kritik*. Samtliga sammanfattas dock som kritik i den inledande sammanfattningen. Inte undgå kritik är den mildaste formen av kritik och allvarlig den strängaste. När allvarlig kritik framförs ska Länsstyrelsen normalt sett följa upp frågan, antingen genom att begära återrapportering eller genom ett särskilt uppföljande möte/samtal.

Enheten för tillsyn

Rapport från inspektion den 31 maj 2022 av Överförmyndaren i Österåker kommun

Sammanfattning

Länsstyrelsen i Stockholms län kritiserar inte Överförmyndaren i Österåker kommun.

Inledning

Inspektionen genomfördes den 31 maj 2022 genom ett besök på Överförmyndarens kansli. Innan inspektionen granskade Länsstyrelsen Överförmyndarens register och valde ut 29 akter för granskning, se bilaga.

Vid det efterföljande sammanträdet behandlades de frågor som uppstått vid granskningen av akterna. Vid sammanträdet medverkade Överförmyndare Lillemor Thelander samt Kerstin Fälldin, Daniel Jones och Ulf Jontalar från Överförmyndarens kansli. Från Länsstyrelsen deltog Lotta Reimers och Lisa Wellenius.

Om Länsstyrelsen funnit anledning att kommentera Överförmyndarens handläggning tas det upp i rapporten.

Uppföljning av föregående rapport

I rapporten från inspektionen år 2021 (dnr 14090-2021) fick Överförmyndaren kritik på följande punkter.

- Passivitet vid inhämtning av två årsräkningar avseende år 2019.
- Långa handläggningstider för granskning av fyra årsräkningar avseende år 2019.
- Bristfälliga eller uteblivna motiveringar vid beslut om samtycke till fastighetsförsäljningar och arvskiten i fem ärenden.
- Uteblivna utskick av redovisningshandlingar till ny ställföreträdare vid byte i två ärenden.

Frågan om motivering av beslut följdes upp särskilt, se nedan. Övriga frågor följdes upp genom aktgranskningen i övrigt.

Aktgranskning med kritik

Inget att notera.

Aktgranskning utan kritik

Motivering av beslut

Sammanfattning av granskningen

I rapporten från föregående inspektion fick Överförmyndaren kritik för att beslut om samtycke till arvsifte och fastighetsförsäljningar saknade motivering då besluten endast dokumenterades genom att det stämplades på till exempel ett arvsifte eller ett köpekontrakt. Vid nuvarande inspektion kunde Länsstyrelsen konstatera att Överförmyndaren inte längre fattar beslut genom stämpel utan att de numera alltid fattar ett separat beslut. Vid granskningen av dessa och andra beslut kunde Länsstyrelsen konstatera följande.

Akt 2020157 godmanskap 11 kap. 4 § föräldrabalken (FB)

Överförmyndaren beslutade den 19 januari 2022 att samtycka till ett köp av bostadsrätt. Beslutet innehåller en motivering men det saknas uppgift om köpeskillingens storlek.

Akt 2021047 och 2020027 förmynderskap

Överförmyndaren beslutade att samtycka till arvsifte den 14 december 2021. Beslutet innehåller en motivering men det saknas uppgift om vilka tillgångar som tillskiftas barnen.

Akt 2017074 godmanskap 11 kap. 4 § FB

Överförmyndaren beslutade den 11 april 2022 att samtycka till ett arvsifte. Beslutet innehåller en motivering men det saknas uppgift om vilka tillgångar som tillskiftas huvudmannen.

Akt 2020101 godmanskap 11 kap. 4 § FB

Arvodesbeslut fattat den 8 februari 2022 saknar motivering och hänvisning till lagrum.

Akt 2017121 godmanskap 11 kap. 3 § FB

Arvodesbeslut fattat den 9 februari 2022 saknar motivering och hänvisning till lagrum.

Vid sammanträdet diskuterades vad som bör stå i beslutsmotiveringen och angående arvodesbesluten uppgav Överförmyndaren att de brukar skriva en motivering om ställföreträdaren får extra arvode men att arvodesbesluten som inte avviker från standardarvodet saknar motivering.

Länsstyrelsens bedömning

Bestämmelsen i 32 § förvaltningslagen (2017:900), FL, anger att ett beslut som kan antas påverka någons situation på ett inte obetydligt sätt, förutom i vissa undantagssituationer, ska innehålla en klargörande motivering, om det inte är uppenbart obehövligt. En sådan motivering ska innehålla uppgifter om vilka föreskrifter som har tillämpats och vilka omständigheter som har varit avgörande för myndighetens ställningstagande. I förarbetet till bestämmelsen framgår att motiveringsskyldigheten i praktiken gäller för alla beslut som är överklagbara och att undantagsregeln ska tolkas snävt. För att det kunna göras undantag krävs att

det för myndigheten, vid en objektiv bedömning, ska i princip framstå som självklart att någon motivering inte är behövlig. Se prop. 2016/17:180 sida 186 ff.

Länsstyrelsen ser positivt på att Överförmyndaren vidtagit åtgärder för att förbättra besluten om samtycke. Länsstyrelsen anser dock att uppgift om vilka tillgångar som tillskiftas huvudmannen eller barnet och köpeskillingens summa är så pass relevant information i ett beslut om samtycke att det alltid bör framgå. Även övriga omständigheter som varit avgörande för Överförmyndarens ställningstagande bör framgå. Likaså bör alla beslut, inklusive beslut om arvode, innehålla någon slags motivering och hänvisning till lagrum.

Bristfällig redovisning

Sammanfattning av granskningen

Vid granskningen av akt 2017074 angående godmanskap enligt 11 kap. 4 § FB noterade Länsstyrelsen följande. Enligt årsräkningen för år 2020, som granskats utan anmärkning, hade huvudmannen cirka 2.6 miljoner kronor mer i slutet av året än i början. Det finns inte någon redovisad inkomst som förklarade skillnaden. Enligt en handling i akten från ett försäkringsbolag hade dock huvudmannen fått denna summa utbetald under år 2020.

Länsstyrelsens bedömning

Gode män ska före den 1 mars varje år i en årsräkning till överförmyndaren redogöra för förvaltningen under föregående år av egendom som har stått under förvaltning. Årsräkningen ska avges på heder och samvete. I årsräkningen ska bl.a. anges den enskildes tillgångar vid början och slutet av den tid som räkningen avser. (Se 14 kap. 15 § FB).

Länsstyrelsen anser att Överförmyndaren borde noterat att den stora inkomsten saknades i årsräkningen och påpekat detta för gode mannen så att hen kunde korrigera det innan årsräkningen granskades färdigt.

Yttrande inför anmärkning på redovisning

Sammanfattning av granskningen

Vid granskningen av akt 2020101 angående godmanskap enligt 11 kap. 4 § FB noterade Länsstyrelsen följande. Årsräkningen för år 2020 granskades med anmärkning den 24 februari 2021. Det framgick inte av akten att gode mannen fått yttra sig över anmärkningen innan beslut.

Länsstyrelsens bedömning

Enligt 16 kap. 5 § FB ska ställföreträdaren ges tillfälle att yttra sig, om överförmyndaren vid granskningen av årsräkningen finner anledning att rikta anmärkning mot förvaltningen. Om ett yttrande inte lämnas inom föreskriven tid, eller om överförmyndaren anser att yttrande inte är tillfredsställande, ska anteckning om anmärkningen göras på den granskade handlingen.

Diarieföring och akthantering

Sammanfattning av granskningen

Vid granskningen av akt 2021044 angående förmyndarskap noterade Länsstyrelsen följande. Barnet blev delägare i två dödsbon under år 2021. Barnet har ett syskon i en separat akt (som vi också fick del av men som inte granskades) och det framgick att arvsförfarandehandlingarna och Överförmyndarens beslut om samtycke enbart förvarades i den akten. I den granskade aktens dagboksblad (dnr 9) anges att arvsförfarandet finns i syskonets akt. I övrigt fanns inga beslut eller handlingar om arvsförfarandet i den granskade akten. Vidare var ett antal handlingar bilagt arvsförfarandet, varav två är bouppteckningar. Bara en av bouppteckningarna låg i den granskade akten och den var inte registrerad i dagboken. Arvsförfarandehandlingarna var inte heller ankomststämplade.

Vid granskningen av akt 2021047 och 2020027 angående förmyndarskap noterade Länsstyrelsen följande. Akterna angår två bröder som har del i samma dödsbo. Överförmyndaren beslutade att förordna en god man enligt 11 kap. 2 § FB den 10 mars och den 21 maj 2020. Rörande dödsboet finns två olika bouppteckningar, den ursprungliga samt en tilläggsbouppteckning. I akt 2021047 fanns bara tilläggsbouppteckningen medan båda handlingarna finns i den andra akten.

Vid sammanträdet framförde Överförmyndaren att detta troligtvis beror på att syskon tidigare hade gemensamma akter men att de nu har delat på akterna och har en akt per barn. Deras nya ärendehanteringssystem kräver att syskonakter delas på det viset. De har ännu inte hunnit kopiera alla handlingar till varje akt men de har för avsikt att kopiera handlingarna så att båda akterna är kompletta.

Länsstyrelsens bedömning

Enligt 17 § förmyndarskapsförordningen (1995:379) ska samtliga handlingar som har getts in till överförmyndaren och som avser ett visst förmyndarskap, godmanskap eller förvaltarskap ska bevaras och sammanföras till en akt. Länsstyrelsen uppmanar därför Överförmyndaren att se över vilka handlingar som finns i varje akt och att det finns dagboksblad för alla delar av akten.

Dokumentation och bevakning av arvskifte

Sammanfattning av granskningen

Vid granskningen av akt 2021066 angående förmyndarskap noterade Länsstyrelsen följande. Överförmyndaren beslutade att förordna en god man enligt 11 kap. 2 § FB den 15 juli 2021. Av beslutet framgår viss information som inte framgår av akten i övrigt till exempel angående vem den avlidne är.

Vid granskningen av akt 2021047 och 2020027 angående förmyndarskap noterade Länsstyrelsen följande. Akterna angår två bröder som har del i samma dödsbo. Överförmyndaren beslutade att förordna en god man enligt 11 kap. 2 § FB den 10 mars och den 21 maj 2020. I besluten anges vilket dödsbo det gäller, men den informationen finns inte i akten sen tidigare.

Även i akt 2021070 angående förmyndarskap noterades att viss information om ett dödsbo endast framgick av beslutet att förordna god man enligt 11 kap. 2 § FB.

Vid sammanträdet framförde Överförmyndaren att de tror att detta troligen beror på att de missat att dokumenterat telefonsamtal.

Länsstyrelsens bedömning

Enligt 27 § FL ska en myndighet som får uppgifter på något annat sätt än genom en handling snarast dokumentera dem, om de kan ha betydelse för ett beslut i ärendet. Det ska framgå av dokumentationen när den har gjorts och av vem. Dokumentation är avsedd att utgöra underlag för beslut som angår den enskilde. Det finns också en allmän skyldighet att i behövlig utsträckning dokumentera handläggningens gång. Denna skyldighet är inte reglerad i lag utan anses följa av allmänna förvaltningsrättsliga principer. Även uppgifter som inte direkt tillför ett ärende sakuppgifter, som har betydelse för själva utgången i ett ärende, måste därför i stor utsträckning dokumenteras. Det kan gälla kontakter som förekommit med part, anmälare, andra personer, nämnder och andra myndigheter. Har överförmyndaren besökt någon person eller plats som är aktuell i ärendet ska även det dokumenteras.

Länsstyrelsen förutsätter att Överförmyndaren ser över sina rutiner i detta avseende och fortsättningsvis dokumenterar uppgifter i akterna.

Bevakning av arvskifte

Sammanfattning av granskningen

Vid granskningen av akt 2021066 angående förmyndarskap noterade Länsstyrelsen följande. Barnet har del i ett dödsbo och en god man enligt 11 kap. 2 § FB förordnades den 15 juli 2021. I akten saknas bouppteckning och det framgick inte att Överförmyndaren försökt att begära in den. Personen ifråga avled den 23 maj 2021. Överförmyndaren har inte heller begärt in redovisning om skifteshinder från gode mannen.

Länsstyrelsens bedömning

En förmyndare eller god man som bevakar en underårigs rätt i ett dödsbo ska se till att bodelning och skifte med anledning av dödsfall förrättas så snart som möjligt, om det inte ingås ett avtal om sammanlevnad i oskiftat dödsbo. Skiftas inte ett dödsbo inom sex månader från det att bouppteckningen förrättades och har avtal om sammanlevnad i oskiftat dödsbo inte heller ingåtts, ska förmyndaren eller gode mannen inom denna tid lämna en redogörelse till överförmyndaren om anledningen till att dödsboet inte har skiftats. En sådan redogörelse ska därefter och till dess att dödsboet har skiftats eller ett avtal om sammanlevnad i oskiftat bo ingåtts lämnas var sjätte månad, om inte överförmyndaren bestämmer någon annan tid. (Se 15 kap. 2 och 3 §§ FB). Enligt 20 kap. 1 § ärvdabalken ska en bouppteckning förrättas inom tre månader efter dödsfallet.

Länsstyrelsen vill påpeka vikten av Överförmyndaren inom ramen för sin tillsyn över en god man eller en förmyndare bevakar att skiften förrättas så snabbt som möjligt och att man i annat fall begär in redogörelse från ställföreträdaren om skälen till varför skifte inte skett.

Barn som utvandrat till Finland

Sammanfattning av granskningen

Vid granskningen av akt 2021076 angående förmynderskap noterade Länsstyrelsen följande. I akten finns ett utdrag ur folkbokföringen om att barnet utvandrat till Finland i augusti 2021. På handlingen sitter en lapp med texten ”överflytt Finland?”. Informationen är dock inte registrerad i dagboken och det finns inte dokumenterat att Överförmyndaren vidtagit några åtgärder med anledning av informationen.

Vid sammanträdet diskuterades hur ärendet ska hanteras. Överförmyndaren uppgav att de tror att akten ska överlämnas till Finland och att de hade tänkt skicka den dit direkt.

Länsstyrelsens bedömning

Tillsynen av ställföreträdare utövas av överförmyndaren för den kommun där den som har förmyndare, god man eller förvaltare är folkbokförd. Om den enskilde inte är folkbokförd i Sverige, utövas tillsynen av överförmyndaren för den kommun där den enskilde vistas. Om det inte finns någon behörig överförmyndare utövas tillsynen av överförmyndaren för Stockholms kommun. (Se 16 kap. 2 § FB.)

Då barnet varken vistas eller är folkbokförd i Sverige är Överförmyndaren i Österåker inte längre behöriga att handlägga ärendet. Överförmyndaren ska därför överlämna ärendet till Stockholms överförmyndarnämnd. Det blir då deras ansvar att ta ställning till om ärendet ska överlämnas till Finland eller inte.

Rättidsprövning

Sammanfattning av granskningen

Vid granskningen av akt 2019115 angående förmynderskap noterade Länsstyrelsen följande. Under år 2020 har förmyndaren gett in en ansökan om samtycke till gåva av fastighet. Överförmyndaren avskrev ansökan den 24 juli 2020 med motiveringen att det inte getts in något underlag. Förmyndaren överklagade Överförmyndarens beslut. När Överförmyndaren överlämnade överklagandet till tingsrätten skrev de i följebrevet att ”Överklagandet har ej inkommit i rätt tid”. Det fanns dock ingen dokumentation i ärendet om när förmyndaren tog emot beslutet om avskrivning. Tingsrätten tog upp överklagandet till prövning.

Länsstyrelsens bedömning

Enligt 43 och 44 §§ FL ska ett överklagande av ett beslut ha kommit in till beslutsmyndigheten inom tre veckor från den dag då den som överklagar fick del av beslutet. Beslutsmyndigheten ska pröva om överklagandet har kommit in i rätt tid. Om det har kommit in för sent ska myndigheten besluta att överklagandet inte får tas upp till prövning (avvisning).

Överförmyndaren behöver ha dokumentation på när en person fick del av ett beslut för att kunna avgöra om ett överklagande gavs in i rätt tid. Ett sätt för Överförmyndaren att veta vilken tidpunkt ett beslut togs emot är att skicka det

rekommenderat. Ett annat sätt är att det finns annan dokumentation, t ex i form av tjänsteanteckning att Överförmyndaren pratat med den som tagit emot beslutet. I det aktuella ärendet fanns inte dokumenterat att Överförmyndaren hade kännedom om när beslutet togs emot av den part som ville överklaga beslutet. Det var därför inte möjligt att avvisa överklagandet på den grunden. Vidare, om Överförmyndaren kan besluta att avvisa ett överklagande så ska inte överklagandet överlämnas till tingsrätten. Beslutet om avvísning är dock i sig själv överklagbart.

Fullmakt från ställföreträdare

Sammanfattning av granskningen

Vid granskningen av akt 1993007 angående godmanskap enligt 11 kap. 4 § FB noterade Länsstyrelsen följande. Överförmyndaren beslutade att samtycka till försäljning av en bostadsrätt den 12 april 2022. Köpekontraktet är endast underskrivet av en representant för dödsboet som dödsbodelägarna och gode mannen gett fullmakt till.

Länsstyrelsens bedömning

Länsstyrelsen vill framföra följande angående fullmakten.

I SOU 2004:112 (s 763 ff) har frågan om fullmakter berörts och bl.a. framförs följande. Det finns inte någon lagfäst möjlighet för en förordnad ställföreträdare att sätta en annan person i sitt ställe då uppdraget bygger på ett myndighetsbeslut som den förordnade ställföreträdaren inte självsvåldigt kan ändra på. Ställföreträdaren är dock inte förhindrad att anlita ett bud att utföra vissa uppdrag. Ett bud kan inte fatta några självständiga avgöranden inom ramen för ställföreträdarskapet utan är att betrakta som någon som verkställer den förordnade ställföreträdarens beslut. En ställföreträdare kan således utan hinder uppdra åt t ex vårdpersonal att köpa vissa all dagliga saker för pengar som överlämnats till personalen på ett boende.

Vidare framförs att om en förordnad ställföreträdare inser att han inte själv klarar av att tillgodose huvudmannens intressen i en viss angelägenhet kan han ha behov av att anlita extern hjälp. Det bör då vara okontroversiellt att den förordnade ställföreträdaren kan ta kontakt med t ex en advokat för att få rådgivning om huvudmannen hamnat i en rättslig tvist. Om advokaten ska kunna föra förhandlingar med motparten behövs dock normalt sett även en fullmakt. Om huvudmannen inte själv är kapabel att underteckna fullmakten så är frågan om ställföreträdaren kan göra det i kraft av sitt ställföreträdarskap. Ändamålsskäl talar för att så bör vara fallet.

Utifrån detta resonemang ska ställföreträdarens möjligheter att överhuvudtaget ge fullmakt till en annan person att utföra delar av uppdraget tillämpas mycket restriktivt. Det framstår som oacceptabelt att en god man överlämnar hela sitt uppdrag till en annan person, utan myndighetsbeslut och utan kontroll av dennes lämplighet, under t ex en semester. Sådan frånvaro bör företrädesvis lösas genom bud.

Övriga frågor

Granskning av årsräkningar

Som en del av inspektionen ställde vi frågor om årsräkningsgranskningen. Överförmyndaren angav att 95,5 % av årsräkningar för år 2020 var granskade den 1 oktober 2021. Samtliga årsräkningar var granskade den 22 december 2021.

På sammanträdet uppgav Överförmyndaren att de det går enligt planering. De har dock ändrat något på ordningen de granskar årsräkningar och tar numera de som begär arvode först. Vidare uppgav de att de har haft många sluträkningar att granska i år. De uppgav även att de granskar underlaget för samtliga poster i årsräkningarna.

Rapporten har upprättats av Lotta Reimers och Lisa Wellenius.

Bilaga:

Granskade akter

Kopia till:

Överförmyndaren
Kommunfullmäktige
Kommunstyrelsen
Kommunrevisorerna

Enheten för tillsyn

Granskade akter

Godmanskap 11:4

2015094, 2016084, 2020110, 2020157, 2017074, 1993007, 1989020, 2018047,
1997053, 2021054

Förvaltarskap

2016087, 2021008

Förmynderskap

2021076, 2021066, 2020027, 2019059, 2015113, 2017012, 2017040, 2019115,
2021031, 2021044, 2021070, 2021108, 2021047

Godmanskap 11:3

2017121, 2019116

Under uppbyggnad

2021083, 2021130